

Tekerlekli Sandalye Basketbol Branşı Oyuncularının Sporda İmgeleme Düzeylerinin İncelenmesi

Hasibe ÇİL¹, Numan Bahadır KAYIŞOĞLU²

¹ Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü ORCID: 0000-0002-8024-4392

² Karabük Üniversitesi, Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu ORCID:0000-0002-2003-7973

Öz

Orijinal Makale

Sportif başarının artırılması noktasında imgeleme yeteneğinin sıklıkla kullanılması ve geliştirilmesi sporcular açısından önemli bir yere sahiptir. Dolayısıyla araştırmada, temel olarak tekerlekli sandalye basketbol oyuncularının imgeleme düzeylerinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Bunun yanı sıra imgeleme becerisinin yaş, cinsiyet, kardeş sayısı, spor yılı ve yerleşim türü gibi değişkenler bakımından incelenmesi amaçlanmıştır. Çalışma grubu, tekerlekli sandalye basketbol branşında oynayan toplam 342 sporcudan oluşmaktadır. Elde edilen veriler için SPSS 22 programı kullanılmıştır. Verilerin normal dağılım göstermesinden dolayı iki gruptan oluşan değişkenlere Independent Samples *t* test uygulanırken, iki gruptan fazla olan değişkenlere ise One-Way ANOVA testi uygulanmıştır. Gruplar arasındaki farklılıkların belirlenmesi amacıyla Bonferroni Post Hoc testi uygulanmıştır. Yapılan testlerin sonucunda; erkek oyuncuların motivasyonel genel ustalık alt boyutunda kadın oyunculara göre daha yüksek düzeye sahip oldukları tespit edilmiştir. Bununla birlikte 2 ile 7 arasında kardeşe sahip olan oyuncuların, tek çocuk olan oyunculara göre imgeleme düzeylerinin daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Son olarak spor yapma süresi altı yıldan fazla olan oyuncuların, 1-2 yıl spor yapmakta olan sporculara göre imgeleme düzeylerinde olumlu bir artış sağladığı elde edilen bulgular arasında yer almaktadır. Ayrıca araştırma grubunda yer alan sporcuların farklı demografik özelliklerine göre imgeleme düzeylerinin de değişkenlik gösterebileceği söylenebilir. Bedensel engelli bireyler ile normal gelişim gösteren bireylerin imgeleme düzeylerinin incelendiği yeni çalışmalar ile literatürün zenginleştirilmesi önerilmektedir.

Yayın Bilgisi

Gönderi Tarihi: 17.10.2022

Kabul Tarihi: 15.11.2022

Online Yayın Tarihi: 20.12.2022

Anahtar kelimeler: Engelli sporu, imgeleme, spor, tekerlekli sandalye basketbolu.

Investigation of The Imagination Levels of Wheelchair Basketball Branch Players in Sports

Abstract

Original Article

Frequent use and development of imagination ability has an important place for athletes at the point of increasing athletic success. Therefore, in the study, it was mainly aimed to determine the imagery levels of wheelchair basketball players. In addition, it is aimed to examine the visualization skill in terms of variables such as age, gender, number of siblings, year of sport and type of settlement. The study group consists of a total of 342 athletes from the wheelchair basketball branch. SPSS 22 program was used for the obtained data. Due to the normal distribution of the data, the Independent Samples *t* test was applied to the variables consisting of two groups, while the One-Way ANOVA test was applied to the variables with more than two groups. Bonferroni Post Hoc test was applied to determine the differences between the groups. As a result of the tests; It has been determined that male players have a higher level in the motivational general-mastery sub-dimension than female players. As a result of the *t* test made according to the type of settlement; It has been determined that the athletes living in the city have a higher level in the cognitive imagery, motivational specific imagery and motivational general-mastery sub-dimensions than the athletes living in the big city. No difference was found in the imagery levels of the athletes according to the age variable. However, it has been determined that the imagery levels of the players who have between 2 and 7 siblings are higher than the players who are only children. Finally, it is among the findings that the players who have been doing sports for more than six years have a positive increase in their imagery levels compared to the athletes who have been doing sports for 1-2 years. As a result, it can be said that the level of imagery may vary according to the different demographic characteristics of the athletes in the research group. Based on this information, several suggestions were made as a result of the research. It is recommended to enrich the literature with new studies examining the imagery levels of physically disabled individuals and individuals with normal development.

Article Info

Received: 17.10.2022

Accepted: 15.11.2022

Online Published: 20.12.2022

Keywords: Disabled sport, imagery, sport, wheelchair basketball.

Sorumlu Yazar: Hasibe ÇİL

e-mail: hasibeecill@gmail.com

GİRİŞ

Bilimsel teorilerin ışığında gerçekleştirilen sportif faaliyetler, sporcuların fiziksel ve psikolojik bağlamda başarılı bir sürece dâhil olmalarına katkı sağlamaktadır. Bu nedenle antrenörlerin, spor başarısının artmasına katkı sağlayacak olan teorik bilgilere hakim olması önemlidir (D’Isanto vd., 2019). Sporcuların çoğu zaman psikolojik durumlarının, fiziksel, tekniksel ve taktiksel duruma göre daha etkili olduğu belirlenmiştir (Altıntaş ve Akalan, 2008). Bu nedenle yüksek performansın sağlanabilmesi için antrenman bilgisinin yanı sıra psikolojik antrenmanı da temele almak gerekmektedir (Yalnız ve Oral, 2016). Psikolojik antrenman, sportif faaliyetlerde dikkat, algı, motivasyon ve stres gibi psikolojik süreçlerin iyileştirilmesine yönelik gerçekleştirilen bir süreç olarak tanımlanmaktadır (Akandere, Aktaş ve Er, 2018).

Sporcular, psikolojik antrenman programları sayesinde duygu ve düşüncelerini kontrol edebilme, kendine güvenme, motivasyonu sağlama, stresle başa çıkabilme ve beceri öğrenme konularında başarı sağlayabilmektedirler (Günişik, 2018). Psikolojik unsurlar, sportif performans konusunda belirleyici rol oynamaktadır. Bu unsurlardan biri ise imgelemedir (Kolayış, Sarı ve Köle, 2015). İmgeleme terimi; çağrışım yapma, gelecekteki hareketi ya da olayı tahmin etme, o anda mevcut olmayan görüntüleri zihinde canlandırma gibi birçok alana kaynak olabilmektedir (Taylor vd., 1998). Dolayısıyla imgeleme yeteneği, özellikle sportif faaliyetlerde, sporcuların başarısını destekleyen önemli bir unsurdur. İmgeleme çalışmalarının 15-18 yaş arasındaki bireylerin beceri gelişimleri üzerinde olumlu etkisinin olduğu ise Elçi (2014)’ün çalışmasında vurgulanmıştır. Bununla birlikte Aldemir, Biçer ve Kale (2014) tarafından yapılan çalışmada, futbolcularda 20 hafta boyunca imgeleme çalışmaları yapılmış ve futbolcuların problem çözme becerileri üzerinde anlamlı bir artış olduğu ifade edilmiştir. Karagözoğlu ve İkizler (1997)’e göre imgeleme; yapılacak hareketi dikkatli bir şekilde zihinde canlandırmak ve yeni bir hareketin tasarlanmasında ya da mevcut olan bir hareketin daha çok geliştirilmesinde yardımcı olan önemli bir etmen olarak görülmektedir. Ayrıca imgeleme, bireylerin yaşadıkları deneyimleri taklit etme durumu olarak bilinmektedir (Vurgun, 2010). Buna bağlı olarak imgelemenin, sportif anlamda daha yetenekli ve başarılı sporcular yetiştirilmesinde önemli bir yere sahip olduğu söylenebilir.

İlgili literatür incelendiğinde, Yarayan (2017) tarafından yapılan araştırmada farklı spor branşlarında bulunan sporcuların imgeleme düzeyleri incelenmiştir. Diğer taraftan Dinçer (2016) ise üniversite düzeyinde spor eğitimi alan beden eğitimi ve spor yüksekokuluna bağlı öğrenciler ile tiyatro bölümünde okuyan öğrencilerin imgeleme düzeyleri üzerinde araştırmasını yürütmüştür. Farklı spor branşlarında yer alan sporcuların cinsiyet bakımından imgeleme düzeylerinin incelenmesi ise Doğan (2019) tarafından yürütülmüştür. Bununla birlikte Tekin (2018) tarafından yürütülen araştırmada, okçuların imgeleme ile dikkat ve performans düzeyleri incelenmiştir.

Genel olarak ilgili literatürde bedensel engelli bireylerin imgeleme düzeylerine yönelik bir araştırmaya rastlanılmamıştır. Buna bağlı olarak araştırmanın bedensel engelli sporcuların imgeleme düzeylerinin belirlenmesi bakımından literatüre güncel katkılar sağlayacağı

düşünülmektedir. Bu nedenle araştırmada, liglerde oynayan (süper lig, 1. lig, 2. lig ve 3. lig) tekerlekli sandalye basketbol oyuncularının imgeleme düzeylerinin incelenmesi amaçlanmıştır. Bununla birlikte araştırmada tekerlekli sandalye basketbol oyuncularının, cinsiyet, yerleşim türü, yaş, kardeş sayısı ve spor yılı gibi değişkenler bakımından imgeleme düzeyleri karşılaştırılmıştır.

YÖNTEM

Mevcut araştırma, nicel araştırma yöntemlerinden tarama araştırmasının uygulanmasıyla yürütülmüştür. Tarama araştırmaları, bir olay ile ilgili toplumun görüş, tutum ve yetenek gibi çeşitlik boyutlar açısından ele alınarak incelenmesinde kullanılan bilimsel araştırma yöntemlerinden biridir. Aynı zamanda yürütülen araştırmalarda örneklem grubunun fazla olduğu durumlarda ekonomik bir yöntem olmasından dolayı sıklıkla kullanılan bir yöntemdir (Büyüköztürk vd., 2009).

Çalışma Grubu

Araştırma doğrultusunda evren Türkiye Bedensel Engelliler Spor Federasyonu'na bağlı tekerlekli sandalye basketbol branşı oyuncuları olarak belirlenmiştir. Örneklem grubu ise tekerlekli sandalye basketbol branşından 78 kadın ve 264'ü erkek sporcu olmak üzere toplam 342 sporcudan oluşmaktadır. Veriler örneklem yöntemlerinden kolay örnekleme yöntemine uygun biçimde elde edilmiştir. Kolay örnekleme yöntemi araştırmaya katılım sağlama konusunda istekli olan bireylerin araştırmaya dâhil edilmesiyle gerçekleştirilmektedir (Ural ve Kılıç, 2018). Verilerin toplanması, oyuncuların müsabaka sonrası dinlenme zamanlarına göre ayarlanmıştır. Araştırmaya katılım sağlama konusunda gönüllü olan katılımcılar araştırmada yerini almıştır. Ölçek, katılım sağlayan sporculara bizzat araştırmacı tarafından tanıtılmış ve katılımcıların ölçekle ilgili soruları cevaplanmıştır. Veri toplama aşamasını tamamlayan katılımcılara araştırmaya sağladıkları katkıdan dolayı teşekkür edilerek uygulama aşaması tamamlanmıştır.

İzinler

Araştırmanın gerçekleştirilmesi için gerekli olan etik kurul izni Karabük Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Etik Kurulu'ndan (2020/13) alınmıştır. Bununla birlikte çalışmanın yürütülmesi için Türkiye Bedensel Engelliler Spor Federasyonu'ndan gerekli izinler alınmış ve gönüllü katılım sağlayan sporcular ile uygulama aşaması tamamlanmıştır.

Verilerin Toplanması

Tekerlekli sandalye basketbol oyuncularının imgeleme düzeylerinin belirlenmesi için Hall Mack, Paivio ve Hausenblas (1998) tarafından geliştirilen Sporda İmgeleme Envanteri (SİE) kullanılmıştır. Envanterin Türk sporculara uyarlanması Kızıldağ ve Tiryaki (2012) tarafından yapılmıştır. Sporda İmgeleme Envanterinde toplam 21 madde vardır. Envanter; bilişsel imgeleme, motivasyonel özel imgeleme, motivasyonel genel uyarılmışlık ve motivasyonel genel ustalık olmak üzere toplam dört alt boyuttan oluşmaktadır. Bilişsel

İmgeleme beceri gelişimi ve üretimine yönelik olan imgeleme türünü açıklamaktadır. Motivasyonel özel imgeleme başarılması amaçlanan hedeflere ulaşılması ile ilgili olan imgeleme türünü açıklamaktadır. Motivasyonel genel uyarılmışlık sporcuların stres, kaygı ve uyarılma gibi durumlarını açıklarken, motivasyonel genel ustalık ise sporcuların kritik durumlarda imgeleme yeteneklerini kullanmalarıyla ilgili olan alt boyuttur (Martin, Moritz, ve Hall, 1999). Bilişsel imgeleme alt boyutuna ait olan maddeler; 1, 2, 4, 5, 7, 9, 13, 14 ve 15 iken Motivasyonel özel imgeleme alt boyutuna ait olan maddeler; 3, 6, 8, 10, 20'dir. Motivasyonel genel uyarılmışlık alt boyutuna ait olan maddeler; 11,12, 17, 19'dur. Bununla birlikte envanterin son alt boyutu olan motivasyonel genel ustalık'a ait olan maddeler ise; 16, 18, 21'dir. Sporda İmgeleme Envanterinde Cronbach Alpha ile hesaplanan iç tutarlık değerleri bilişsel imgeleme alt boyutu için, 0,90; motivasyonel özel imgeleme alt boyutu için 0,85; motivasyonel genel uyarılmışlık alt boyutu için 0,76 ve motivasyonel genel ustalık alt boyutu için 0,81 olarak tespit edilmiştir. SİE'nin genel Cronbach Alpha değeri ise 0,84'tür. Dolayısıyla çalışmanın Nunnally (1978) tarafından öngörülen 0,70 ölçütünün üzerinde olduğu görülmektedir.

İstatistiksel Analiz

Elde edilen veriler IBM SPSS Statistics 22 programına girilmiş ve verilerin normallik varsayımına uyduğu belirlenmiştir. Dolayısıyla verilerin analizi için parametrik testler kullanılmıştır. İkili grup karşılaştırmalarında Independent Samples *t* test uygulanırken, çoklu grup karşılaştırmalarında ise One-Way ANOVA testleri uygulanmıştır. Değişkenler arasındaki farklılıkların tespit edilmesi için ise Bonferroni Post Hoc testi uygulanmıştır.

BULGULAR

Tablo 1: Verilerin normallik testleri

	\bar{X}	SS	Skewness	Kurtosis
Yaş	2,15	1,12	0,12	-1,37
Cinsiyet	1,77	0,42	-1,30	-0,30
Kardeş	2,11	0,62	-,07	-0,43
Yerleşim Türü	1,33	0,47	0,73	-1,46
Spor Yılı	3,34	1,40	-0,20	-1,30

Araştırma kapsamında elde edilen verilere normallik testi yapılmış ve normal dağılıma uyduğu tespit edilmiştir. Tablo 1'de verilen skewness ve kurtosis değerleri $\pm 1,5$ aralığında bulunmuştur. Tabachnick ve Fidell (2013)'e göre verilerin $\pm 1,5$ aralığında olması verilerin normal dağılıma uyduğunu göstermektedir.

Tablo 2: Sporda İmgeleme Envanterinde katılımcıların genel ortalamaları

Alt Boyutlar	\bar{X}	SS
Bilişsel İmgeleme	5,26	9,66
Motivasyonel Özel İmgeleme	5,40	6,17
Motivasyonel Genel Uyarılmışlık	4,89	4,97
Motivasyonel Genel Ustalık	5,42	3,62

Envanterde yer alan her alt boyutun ortalaması tablo 1’de verilmiştir. Bu doğrultuda sporcuların bilişsel imgeleme düzeyleri; 5,26, motivasyonel özel imgeleme düzeyleri; 5,40, motivasyonel genel uyarılmışlık düzeyleri; 4,89 ve motivasyonel genel ustalık düzeylerinin 5,42 olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 3: Sporcuların cinsiyet değişkenine göre *t* test sonuçları

	Cinsiyet	N	\bar{X}	S.S	t	p
Bilişsel İmgeleme	Kadın	78	5,06	1,00	1,92	0,056
	Erkek	264	5,32	1,08		
Motivasyonel Özel İmgeleme	Kadın	78	5,31	1,14	-0,75	0,449
	Erkek	264	5,43	1,26		
Motivasyonel Genel Uyarılmışlık	Kadın	78	5,06	1,13	0,89	0,371
	Erkek	264	4,86	1,27		
Motivasyonel Genel Ustalık	Kadın	78	5,18	1,29	-2,00	0,046*
	Erkek	264	5,49	1,17		

*p<0.05

Envanterin alt boyutları ile sporcuların cinsiyet değişkenlerine göre yapılan *t* test sonucunda; Bilişsel İmgeleme alt boyutundaki değerler incelendiğinde, kadın ve erkek sporcular arasında anlamlı bir farklılık tespit edilememiştir (p=0,056). Ancak erkek sporcuların (\bar{X} =5,32) kadın sporculara (\bar{X} =5,06) göre bilişsel imgeleme puanlarının daha yüksek olduğu dikkat çekmektedir. Benzer şekilde motivasyonel özel imgeleme alt boyutu incelendiğinde; cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılık tespit edilememekle (p=0,449) birlikte erkek sporcuların (\bar{X} =5,43) ortalama ile kadın sporculara (\bar{X} =5,31) göre daha yüksek puana sahip olduğu dikkat çekmektedir. Motivasyonel genel uyarılmışlık alt boyutundaki değerler incelendiğinde; kadın ve erkek sporcuların motivasyonel genel uyarılmışlık alt boyutlarında anlamlı bir farklılık tespit edilememiştir (p=0,371). Ancak kadın sporcuların (\bar{X} =5,06), erkek sporculara (\bar{X} =4,86) göre motivasyonel genel uyarılmışlık puanlarının daha yüksek olduğu dikkat çekmektedir. Motivasyonel genel ustalık alt boyutu incelendiğinde ise; cinsiyet bakımından anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir (p=0,046). Motivasyonel genel ustalık düzeyleri bakımından erkek sporcuların (\bar{X} =5,49) kadın sporculara (\bar{X} =5,18) göre daha yüksek puana sahip oldukları belirlenmiştir.

Tablo 4: Sporcuların yerleşim türü değişkenlerine göre *t* test sonuçları

	Yerleşim Türü	N	\bar{X}	S.S.	t	p
Bilişsel İmgeleme	Büyük şehir	230	5,10	1,08	-4,16	0,000*
	Şehir	112	5,60	,96		
Motivasyonel Özel İmgeleme	Büyük şehir	230	5,26	1,27	-3,11	0,002*
	Şehir	112	5,69	1,09		
Motivasyonel Uyarılmışlık	GenelBüyük Şehir	230	4,82	1,23	-1,57	0,116
	Şehir	112	5,04	1,24		
Motivasyonel Genel Ustalık	Büyük şehir	230	5,29	1,23	-2,96	0,003*
	Şehir	112	5,70	1,11		

*p<0.05

Envanterin alt boyutları ile sporcuların yerleşim türüne göre yapılan *t* test sonucunda; bilişsel imgeleme alt boyutundaki değerler incelendiğinde; şehirde ve büyük şehirde yaşayan sporcular arasında anlamlı bir farklılık olduğu tespit edilmiştir ($p=0,000$). Şehirde yaşayan sporcuların ($\bar{X}=5,60$) büyük şehirde yaşayan sporculara ($\bar{X}=5,10$) göre bilişsel imgelemeyi daha fazla kullandıkları tespit edilmiştir. Bunun yanı sıra motivasyonel özel imgeleme alt boyutunda da anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir ($p=0,002$). Şehirde yaşayan sporcuların ($\bar{X}=5,69$) büyük şehirde yaşayan sporculara ($\bar{X}=5,26$) göre motivasyonel özel imgeleme düzeyini daha çok kullandıkları belirlenmiştir. Motivasyonel genel uyarılmışlık düzeyi incelendiğinde sporcuların yerleşim türüne göre anlamlı bir farklılık tespit edilememiştir ($p=0,116$). Motivasyonel genel ustalık alt boyutundaki değerler incelendiğinde ise şehirde ve büyük şehirde yaşayan sporcular arasında anlamlı farklılık olduğu tespit edilmiştir ($p=0,003$). Büyük şehirde yaşayan sporcuların ($\bar{X}=5,29$) şehirde yaşayan sporculara göre ($\bar{X}=5,70$) motivasyonel genel ustalık alt boyutunu daha çok kullandıkları söylenebilir.

Tablo 5: Sporcuların yaş değişkenlerine göre ANOVA test sonuçları

	Yaş	N	\bar{X}	S.S.	F	P
Bilişsel İmgeleme	19-24 yaş	95	5,15	1,11	2,278	0,079
	25-29 yaş	91	5,16	1,04		
	30-35 yaş	75	5,36	,93		
	35 yaş ve üstü	81	5,48	1,14		
Motivasyonel Özel İmgeleme	19-24 yaş	95	5,37	1,26	0,376	0,770
	25-29 yaş	91	5,40	1,13		
	30-35 yaş	75	5,52	1,18		
	35 yaş ve üstü	81	5,32	1,36		
Motivasyonel Uyarılmışlık	19-24 yaş	95	4,92	1,18	0,895	0,444
	25-29 yaş	91	4,90	1,10		
	30-35 yaş	75	5,04	1,20		
	35 yaş ve üstü	81	4,71	1,46		
Motivasyonel Genel Ustalık	19-24 yaş	95	5,52	1,16	0,627	0,598
	25-29 yaş	91	5,28	1,17		
	30-35 yaş	75	5,43	1,12		
	35 yaş ve üstü	81	5,46	1,37		

* $p<0.05$

Bilişsel imgeleme alt boyutu sporcuların yaş değişkenlerine göre incelendiğinde anlamlı bir farklılık tespit edilememiştir ($p=0,079$). Ancak 35 yaş üstünde olan sporcuların ($\bar{X}=5,48$), 19-24 yaş aralığındaki sporculara ($\bar{X}=5,15$) göre bilişsel imgelemeyi daha çok kullandıkları

dikkat çekmektedir. Motivasyonel özel imgeleme ($p=0,770$) ve motivasyonel genel uyarılmışlık ($p=0,444$) alt boyutları incelendiğinde; yaş değişkenine göre her iki alt boyutta da anlamlı bir farklılık tespit edilememiştir. Ancak 30-35 yaş arasındaki sporcuların ($\bar{X}=5,04$), 35 yaş ve üstünde olan sporculara ($\bar{X}=4,71$) göre motivasyonel genel uyarılmışlık alt boyutunu daha sık kullandıkları dikkat çekmektedir. Bununla birlikte motivasyonel genel ustalık alt boyutu sporcuların yaş değişkenine göre incelendiğinde anlamlı bir farklılık tespit edilememiştir ($p=0,598$).

Tablo 6: Sporcuların kardeş sayısı değişkenine göre ANOVA test sonuçları

	Kardeş Sayısı	N	\bar{X}	S.S.	F	P
Bilişsel İmgeleme	Tek çocuk	49	4,75	1,09	7,257	0,001*
	2-4 kardeş	207	5,39	1,05		
	5-7 kardeş	86	5,25	1,04		
Motivasyonel İmgeleme	Özel Tek çocuk	49	5,02	1,30	4,369	0,013*
	Özel 2-4 kardeş	207	5,55	1,18		
	Özel 5-7 kardeş	86	5,26	1,27		
Motivasyonel Uyarılmışlık	Genel Tek çocuk	49	4,39	1,26	4,833	0,009*
	Genel 2-4 kardeş	207	4,96	1,22		
	Genel 5-7 kardeş	86	5,01	1,21		
Motivasyonel Ustalık	Genel Tek çocuk	49	4,78	1,42	9,486	0,000*
	Genel 2-4 kardeş	207	5,60	1,08		
	Genel 5-7 kardeş	86	5,37	1,24		

* $p<0.05$

Bilişsel imgeleme alt boyutu kardeş değişkenine göre incelendiğinde anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir ($p=0,001$). Bu farklılığın tespit edilmesi için Bonferroni Post Hoc testi yapılmıştır. Test sonucuna göre 2-4 kardeşe sahip olan sporcular ($\bar{X}=5,39$) ile 5- 7 kardeşe sahip olan sporcuların ($\bar{X}=5,25$), tek çocuk olan sporculara ($\bar{X}=4,75$) göre bilişsel imgelemeyi daha çok kullandıkları tespit edilmiştir.

Motivasyonel özel imgeleme alt boyutu sporcuların kardeş değişkenine göre incelendiğinde anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir ($p=0,013$). Test sonucuna göre 2-4 kardeşe sahip olan sporcuların ($\bar{X}=5,50$), tek çocuk olan sporculara ($\bar{X}=5,02$) göre daha sık motivasyonel özel imgelemeyi kullandıkları tespit edilmiştir.

Motivasyonel genel uyarılmışlık alt boyutu sporcuların kardeş sayısı değişkenine göre incelendiğinde anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir ($p=0,009$). Test sonucuna göre 2-4 kardeşe sahip olan sporcular ($\bar{X}=4,96$) ile 5-7 kardeşe sahip olan sporcuların ($\bar{X}=5,01$), tek çocuk olan sporculara ($\bar{X}=4,39$) göre motivasyonel genel uyarılmışlık alt boyutunu daha çok kullandıkları tespit edilmiştir.

Motivasyonel genel ustalık alt boyutu sporcuların kardeş sayısı değişkenine göre incelendiğinde anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir ($p=0,000$). Test sonucuna göre 2-4 kardeşe sahip olan sporcular ($\bar{X}=5,60$) ile 5-7 kardeşe sahip olan sporcuların ($\bar{X}=5,37$), tek çocuk olan sporculara göre motivasyonel genel ustalık alt boyutunu daha çok kullandıkları tespit edilmiştir.

Tablo 7: Sporcuların spor yapma sürelerine göre ANOVA test sonuçları

	Spor Yılı	N	\bar{X}	SS	F	P
Bilişsel İmgeleme	1-2 yıl	39	4,70	1,17	4,630	0,001*
	3-5 yıl	72	5,11	1,01		
	6-8 yıl	69	5,45	1,08		
	9-11 yıl	55	5,52	,95		
	12 yıl ve daha fazla	107	5,32	1,05		
Motivasyonel Özel İmgeleme	1-2 yıl	39	4,90	1,41	2,651	0,033*
	3-5 yıl	72	5,48	1,02		
	6-8 yıl	69	5,55	1,15		
	9-11 yıl	55	5,65	1,16		
	12 yıl ve daha fazla	107	5,30	1,34		
Motivasyonel Genel Uyarılmışlık	1-2 yıl	39	4,69	1,25	1,612	0,171
	3-5 yıl	72	4,97	1,10		
	6-8 yıl	69	5,02	1,32		
	9-11 yıl	55	5,12	1,18		
	12 yıl ve daha fazla	107	4,71	1,29		
Motivasyonel Genel Ustalık	1-2 yıl	39	4,75	1,56	4,429	0,002*
	3-5 yıl	72	5,33	1,16		
	6-8 yıl	69	5,50	1,19		
	9-11 yıl	55	5,72	1,07		
	12 yıl ve daha fazla	107	5,53	1,08		

Bilişsel imgeleme alt boyutu sporcuların spor yapma sürelerine göre incelendiğinde anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir ($p=0,001$). Bu farklılığın tespit edilmesi için Bonferroni Post Hoc testi yapılmıştır. Test sonucuna göre 6-8 yıl spor yapan sporcular ($\bar{X}=5,45$), 9-11 yıl spor yapan sporcular ($\bar{X}=5,51$) ile 12 yıldan daha fazla spor yapan sporcuların ($\bar{X}=5,32$), 1-2 yıl spor yapan sporculara ($\bar{X}=4,70$) göre bilişsel imgeleme alt boyutunu daha fazla kullandıkları tespit edilmiştir.

Motivasyonel özel imgeleme alt boyutu sporcuların spor yapma sürelerine göre incelendiğinde anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir ($p=0,033$). Test sonucuna göre 3-5 yıl spor yapan sporcular ($\bar{X}=5,48$), 6-8 yıl spor yapan sporcular ($\bar{X}=5,50$) ile 9-11 yıl spor yapan sporcuların ($\bar{X}=5,65$), 1-2 yıl spor yapan sporculara ($\bar{X}=4,90$) göre motivasyonel özel imgelemeyi daha fazla kullandıkları tespit edilmiştir. Motivasyonel genel uyarılmışlık alt boyutu sporcuların spor yapma sürelerine göre incelendiğinde anlamlı bir farklılık tespit edilememiştir ($p=0,171$).

Motivasyonel genel ustalık alt boyutu sporcuların spor yapma sürelerine göre incelendiğinde anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir ($p=0,002$). Test sonucuna göre 3-5 yıl spor yapan sporcular ($\bar{X}=5,38$), 6-8 yıl spor yapan sporcular ($\bar{X}=5,50$), 9-11 yıl spor yapan sporcuların ($\bar{X}=5,72$) ile 12 yıldan daha fazla spor yapan sporcuların ($\bar{X}=5,53$), 1-2 yıldır spor yapan sporculara göre motivasyonel genel ustalık alt boyutunu daha fazla kullandıkları tespit edilmiştir.

TARTIŞMA VE SONUÇ

Araştırma kapsamında tekerlekli sandalye basketbol oyuncularının imgeleme düzeyleri bazı demografik özellikleri açısından incelenmiş ve elde edilen farklılıklar açıklanarak çıkarımlarda bulunulmuştur. Çalışmaya katılan sporcuların imgeleme düzeylerinden elde edilen bulgulara dayanarak; bilişsel imgeleme ($\bar{x}=5,26$), motivasyonel özel imgeleme ($\bar{x}=5,40$), motivasyonel genel uyarılmışlık ($\bar{x}=4,89$) ve motivasyonel genel ustalık alt boyutlarında ($\bar{X}=5,42$) sahip oldukları ortalamalar tespit edilmiştir. Vurgun (2010)'un çalışmasına göre milli takımda yer alan yürüyen basketbol oyuncularının imgeleme düzeyleri; bilişsel imgeleme ($\bar{x}=4,3$), motivasyonel özel imgeleme ($\bar{x}=4,5$), motivasyonel genel uyarılmışlık ($\bar{x}=4,8$) ve motivasyonel genel ustalık ($\bar{x}=4,5$) düzeyleri tespit edilmiştir. Bu bağlamda her iki çalışmanın nicelik olarak ortalamaları incelendiğinde bilişsel imgeleme, motivasyonel özel imgeleme ve motivasyonel genel ustalık alt boyutlarında tekerlekli sandalye basketbol oyuncularının imgeleme puanlarının daha yüksek olduğu görülmektedir. Bu durum fiziksel yoksunluğa sahip olan oyuncuların, sportif başarılarını artırmak için imgeleme yöntemini daha çok kullandıkları yönünde yorumlanabilir. Ancak ilgili durumun net bir şekilde yorumlanabilmesi amacıyla literatüre katkı sağlayacak güncel araştırmaların yapılması gerekmektedir.

Araştırma kapsamında elde edilen verilere bağlı ortaya çıkan bulgular incelendiğinde tekerlekli sandalye basketbol oyuncularının cinsiyet bakımından; bilişsel imgeleme, motivasyonel özel imgeleme ve motivasyonel genel uyarılmışlık düzeylerinde anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir. Motivasyonel genel ustalık düzeyi cinsiyet bakımından incelendiğinde ise anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir. Bu farklılığa göre erkek sporcuların kadın sporculara göre daha yüksek imgeleme düzeyine sahip olduğu belirlenmiştir. Literatürde yer alan bir çalışmaya göre; lise, kolej ve milli takım düzeyindeki toplam 348 kürek sporcusuna sporda imgeleme ölçeği uygulanmış ve cinsiyet değişkeninin imgeleme düzeylerini etkilemediği, kadın ve erkek sporcuların imgeleme düzeyleri arasında anlamlı bir farklılığın olmadığı belirtilmiştir (Barr ve Hall, 1992). Bozdağ ve Ergin'in (2021) araştırmasına göre spor bilimleri fakültesinde öğrenim gören ve farklı spor branşlarında yer alan toplam 245 sporcunun imgeleme düzeyleri incelenmiş ve cinsiyet değişkeni bakımından anlamlı bir farklılığın olmadığı belirlenmiştir. Bu bağlamda literatürdeki çalışmalar incelendiğinde cinsiyet faktörünün imgeleme sürecinde büyük bir etken olmadığını söylemek mümkündür. Ancak mevcut çalışmadan elde edilen sonuca göre kadın ve erkek sporcular arasında motivasyonel genel ustalık alt boyutunda ortaya çıkan anlamlı farklılığın elde edilmiş olması dikkat çekmektedir. Mevcut araştırma özelinde, motivasyonel genel ustalık alt boyutunda kadınlara göre daha fazla puana sahip olan erkek sporcuların kritik durumlarda imgeleme yeteneklerini daha fazla kullandıklarını söylemek mümkündür.

Sporculardan elde edilen veriler yerleşim türü değişkenlerine göre analiz edildiğinde motivasyonel genel uyarılmışlık alt boyutu haricinde diğer üç alt boyutta anlamlı farklılıklara rastlanmıştır. Bu farklılıklar bilişsel imgeleme alt boyutunda; şehirde yaşayan sporcuların büyük şehirde yaşayan sporculara göre daha yüksek imgeleme puanına sahip oldukları şeklinde yorumlanabilmektedir. Motivasyonel özel imgeleme alt boyunda; şehirde yaşayan sporcuların büyük şehirde yaşayan sporculara göre imgeleme puanları daha yüksektir. Son

olarak motivasyonel genel ustalık alt boyutunda ise; şehirde yaşayan sporcuların büyük şehirde yaşayan sporculara göre daha fazla imgeleme puanına sahip olduklarını söylemek mümkündür. Ancak Gezer vd. (2017) tarafından farklı spor branşlarında yer alan sporcular üzerinde yapılan araştırmada yerleşim bölgesi olarak sporcuların sosyal beceri konularında aynı seviyelerde olduğu görülmektedir. Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu'nda okuyan 100 öğrenci üzerinde yürütülen başka bir araştırmada ise öğrencilerin yerleşim yerine göre iletişim becerileri arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır. Literatürdeki çalışmalar incelendiğinde yerleşim türü değişkeninin sosyal beceriler ve iletişim konusunda herhangi bir etkiye sahip olmadığı söylenebilir. Ancak mevcut çalışma ele alındığı zaman sporcuların yerleşim yerine göre imgeleme puanları arasında bulunan farklılık büyük şehir yapısının karmaşıklığı (ses ve trafik gibi dikkat dağıtıcı unsurların daha fazla olması), demografik yapısı ve küçük şehirlerin daha dingin yapıda olmasından kaynaklı olduğunu düşündürmektedir. Bununla birlikte yerleşim yeri, sporcuların farklı zihinsel gelişim süreci göstermelerinde etkili olabileceği düşünülmektedir. İmgeleme ve yerleşim yeri değişkeni arasındaki ilişkinin net olarak anlaşılabilmesi için güncel ve detaylı çalışmalara ihtiyaç duyulmaktadır.

Sporcuların yaş değişkenlerine göre imgeleme düzeyleri incelendiğinde dört alt boyutta da anlamlı farklılığa rastlanmamıştır. Fakat 35 yaş üstünde olan sporcuların bilişsel imgeleme düzeylerinin diğer yaş gruplarına göre daha yüksek seviyede olduğu görülürken 30-35 yaş aralığında olan sporcuların motivasyonel özel imgeleme düzeyinde daha iyi imgeleme puanına sahip oldukları dikkat çekmektedir. Motivasyonel genel uyarılmışlık ve motivasyonel genel ustalık alt boyutlarına bakıldığında ise sporcuların düzeyleri bakımından büyük bir farklılık görülmemektedir. Parker ve Lovell (2012)'e ait çalışma incelendiğinde; 20-21 yaş grubunda olan sporcuların 12-13 yaş gurubunda olan sporculara göre daha iyi düzeyde imgeleme yeteneğine sahip oldukları ifade edilmiştir. Aynı zamanda Kartal vd. (2017) tarafından yapılan çalışmada yaşça büyük olan sporcuların bilişsel imgeleme, motivasyonel özel imgeleme ve motivasyonel genel ustalık alt boyutlarında yaşça küçük olan sporculara göre daha yüksek puana sahip oldukları ifade edilmiştir. Bu çalışmalardan elde edilen bulgulara dayanarak, imgeleme becerisinin yaş gruplarına bağlı olarak değişime uğradığı söylenebilir ancak bu konuda net bir bilginin elde edilmesi için daha fazla çalışmaya ihtiyaç duyulduğu düşünülmektedir. Sporcuların kardeş sayısına göre imgeleme düzeyleri incelendiğinde dört alt boyutta da anlamlı farklılıklara ulaşılmıştır. Bu farklılıklar incelendiğinde 2-4 ile 5-7 arasında kardeşe sahip olan sporcuların, tek çocuk olan sporculara göre bütün alt boyutlarda daha yüksek puana sahip olduklarını söylemek mümkündür. Özellikle 2 ile 4 arasında kardeşe sahip olan sporcuların bilişsel imgeleme, motivasyonel özel imgeleme ve motivasyonel genel ustalık alt boyutlarında daha yüksek imgeleme puanına sahip oldukları belirlenmiştir. Elde edilen bu sonuca göre ikiden fazla kardeşe sahip olmanın zihinsel süreçleri olumlu yönde etkileyerek sporcuların gelişimlerine katkı sağladığı düşünülmektedir. Seçer vd. (2009) tarafından yapılan çalışmada okul öncesi çocukların kardeş sayıları ile düşünme süreleri durumları incelenmiştir. Çalışmaya göre; tek çocuk olanların, 1'den fazla kardeşe sahip olan çocuklara göre daha düşük düşünme süresine sahip oldukları ifade edilmiştir. Bu çalışma baz alındığında kardeş sayısının düşünme süresinde ve dolayısıyla zihinsel süreçlerde daha aktif faaliyette bulunulmasına katkı sağladığı söylenebilir. Buna göre mevcut çalışma kapsamında birden fazla kardeşe sahip olan sporcuların tek çocuk

olan sporculara göre zihinsel süreçte gerçekleştirilen imgeleme eylemi açısından daha yüksek düzeye sahip oldukları belirlenmiştir.

Sporcuların spor yapma sürelerine göre elde edilen bulgulara dayanarak bilişsel imgeleme, motivasyonel özel imgeleme ve motivasyonel genel ustalık alt boyutlarında anlamlı bir farklılık olduğu tespit edilmiştir. Bu farklılıklara göre; 9-11 yıl aralığında spor yapan oyuncuların en yüksek imgeleme puanına sahip olduklarını söylemek mümkündür. Bununla birlikte 12 yıl ve daha fazla süredir spor yapan oyuncuların imgeleme düzeyi, daha az spor yapma süresine sahip olan oyunculara göre daha yüksek imgeleme puanı elde ederken 1-2 yıldır spor yapan oyuncuların en düşük imgeleme puanına sahip oldukları belirlenmiştir. Yarayan ve Ayan (2018) tarafından yapılan başka bir çalışmada ise 11 yıldan daha fazla spor yapan sporcuların imgeleme düzeylerinin 11 yıldan daha az spor yapan sporculara göre daha yüksek puana sahip olduğu belirlenmiştir.

Araştırma sonucunda elde edilen bilgilere dayanarak antrenör ve sporculara imgelemenin tanımı ve faydalarını içeren bir eğitimin verilmesiyle imgeleme çalışmaları içeren bir çalışma programı hazırlanabilir. Bununla birlikte bedensel engelli ve normal gelişim gösteren bireylerin imgeleme düzeylerinin karşılaştırıldığı çalışmaların nicelik ve nitelik olarak artırılması gerekmektedir. Gelecek çalışmalar için imgeleme çalışmalarının etkisinin belirlenmesine yönelik kapsamlı durum araştırmalarının yürütülmesi önerilmektedir.

KAYNAKLAR

- Akandere, M., Aktaş, S., ve Er, Y. (2018). Zihinsel antrenman ve spor. Türkiye Barolar Birliği, 61.
- Aldemir, Y. G., Biçer, T., ve Kale, E. K. (2014). Futbolcularda imgeleme çalışmalarının problem çözme üzerine etkisi. Spor ve Performans Araştırmaları Dergisi, 5(2), 37-45.
- Altıntaş, A., ve Akalan, C. (2008). Zihinsel antrenman ve yüksek performans. Spormetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi, 6(1), 39-43. DOI: 10.1501/Sporm_0000000131.
- Barr, K., ve Hall, C. (1992). The use of imagery by rowers. International Journal of Sport Psychology, 23(3), 243-261. <https://psycnet.apa.org/record/1993-17137-001>.
- Bozdağ, B., ve Ergin, M. (2021). Spor bilimleri fakültesi öğrencilerinin imgeleme kullanım düzeylerinin incelenmesi. Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi, 23(1), 82-93.
- Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E. K., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş., ve Demirel, F. (2009). Bilimsel araştırma yöntemleri (3. Baskı). Pegem Akademi.
- D'Isanto, T., D'Elia, F., Raiola, G., ve Altavilla, G. (2019). Assessment of sport performance: theoretical aspects and practical indications. Sport Mont, 17(1), 79-82. DOI: 10.26773/smj.190214.
- Diñçer, Ö. (2016). Üniversitelerde spor eğitimi alan öğrencilerin imgeleme yetilerinin değerlendirilmesi. Eğitim Bilim Toplum Dergisi, 14(55), 138-149.
- Doğan, E. (2019). Kadın ve erkek sporcuların imgeleme biçimlerinin karşılaştırılması. Gaziantep Üniversitesi Spor Bilimleri Dergisi, 4(3), 373-381.
- Elçi, G. (2014). İmgeleme çalışmasının voleybol branşındaki performans sporcularında beceri gelişimine etkisinin incelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Pamukkale Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- Gezer, E. D., Aslan, C. S., Dalkıran, O., ve Kılıçgil, E. (2017). Farklı spor branşlarındaki elit sporcuların sosyal beceri düzeylerinin seçilmiş değişkenler açısından karşılaştırılması. Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 9(22), 251-258.
- Günışık, E., (2018). Spor psikolojisi. Beden Eğitimi ve Spor Araştırmaları Dergisi, 1(3), 34. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/besad/issue/53451/711443>.
- Hall, C.R., Mack, D.E., Paivio, A., ve Hausenblas, H.A. (1998). Imagery use by athletes: development of the sport imagery questionnaire. International Journal of Sport Psychology, 29(1), 73-89. <https://psycnet.apa.org/record/1998-04132-006>.
- Karagözoğlu, C., ve İkizler, C. (1997). Sporda başarının psikolojisi (3. Baskı). İstanbul: Alfa Basım Yayım.
- Kartal, Z., Güvendi, B., Türksoy, A. ve Altıncı, E.E. (2017). Takım sporcularının imgeleme kullanımları ile başarı motivasyonları arasındaki ilişki. İstanbul Üniversitesi Spor Bilimleri Dergisi, 7(1), 41-53. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/iuspor/issue/31010/279971>.
- Kızıldağ, E., ve Tiryaki, M.Ş. (2012). Sporda imgeleme envanterinin Türk sporcular için uyarlanması. Spor Bilimleri Dergisi, 23(1), 13-23. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/sbd/issue/16376/171339>.
- Kolayış, H., Sarı, İ., ve Köle, Ö. (2015). Takım sporlarıyla uğraşan kadın sporcuların imgeleme, güdülenme ve kaygı puanları arasındaki ilişkinin incelenmesi. Spormetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi, 13(2), 129-136.
- Martin, K. A., Moritz, S. E., ve Hall, C. R. (1999). Imagery use in sport: a literature review and applied model. The sport psychologist, 13(3), 245-268. DOI: <https://doi.org/10.1123/tsp.13.3.245>
- Nunnally, J. C. (1978). Psychometric theory (2nd ed). New York: McGraw-Hill.
- Parker, J.K., ve Lovell, G.P. (2012). Age differences in the vividness of youth sport performers' imagery ability. J Imagery Res Sport Phys Activ, 7(1), 1-13. <https://124.im/OQNIb>.
- Seçer, Z., Sarı, H., Çeliköz, N., ve Üre, Ö. (2009). Okul öncesi dönemdeki çocukların bilişsel stillerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, (21), 407-418.
- Taylor, S.E., Pham, L. B., Rivkin, I.D., ve Armor, D.A. (1998). Harnessing the imagination: mental simulation, self-regulation, and coping. American Psychologist, 53(4), 429. <https://doi.org/10.1037/0003-066X.53.4.429>.
- Tekin, M. (2018). Okuların imgeleme becerileri ile dikkat ve performans düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Adnan Menderes Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- Ural, A., ve Kılıç, İ. (2005). Bilimsel araştırma süreci ve SPSS ile veri analizi (5. Baskı). Detay Yayıncılık, 39.
- Vurgun, N. (2010). Sporda imgeleme anketinin Türkçeye uyarlanması ve sporda imgelemenin yarışma kaygısı ile sportif güven üzerindeki etkisi. Doktora Tezi, Ege Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İzmir, 14-37.
- Yalnız, F., ve Oral, O. (2016). Antrenman bilgisi ve sporcu sağlığı (1. Baskı). Nobel Akademik Yayıncılık, Ankara.
- Yarayan, Y. E. (2017). Farklı takım sporlarında olan sporcuların imgeleme biçimlerinin incelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Kırıkkale Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi, Kırıkkale.

Yarayan, Y.E., ve Ayan, S. (2018). Farklı takım sporlarında olan sporcuların imgeleme biçimlerinin incelenmesi. *Journal of International Social Research*, 11(60). DOI: 10.17719/jisr.2018.2889.